

''Mjokprovern''

År 1933 efter slutad skolgång, sökte jag jobb. Två erbjudanden framkom; kolvedhuggning för 10 resp. 12 öre/res. Dåligt byggd som jag var på den tiden avstod jag från att pröva.

I stället kom ett anbud om arbete som kontrollassistent i Mora, Orsa, Sollerön, Venjan och Siljansnäs. Lönen var även här låg, 520 kronor första året. Jag var då 18 år.

Svårigheten med detta arbete var, att endast äldre bondhustrur skötte landugårdsarbetet och på svenskt tilltal blev svaret ett enstavigt ''ja'' eller ''nej''. Vad därutöver är o. s. v.

Först när jag började härma respektive sockens tonart blevo svaren fylligare och några år senare träffade jag en solleröing på vägen för att fråga om en adress. Efter någon stunds resonemang utbrister soldbyddjen: Tä-e, var eg du em noger o Sold, då i older at sitt di ferr då? Svaret: I byddjer i Utmeland. Biddjer. Biddjer, sa soldbon och slängde sig på cykeln. Det var ju arvfunden han hade pratat med.

I övrigt vill jag beskriva solleröborna som gladlynta, öppna, intresserade av allt som kunde ge bättre resultat och jag trivdes utmärkt med detta folk, som ofta uppvisade särpräglade utseendetyper, som man tänker sig vikingarna.

Ett år senare for toker i assistenten och detta visade sig i föredrag med skioptikonbilder i byar och socknar.

På Sollerön kände sig denne ”mjokprover” ganska knäsvag, då 50—60 personer infunnit sig. ”Bättre foder och bättre avel ” medförde livlig diskussion efteråt.

En påföljd blev att rödkullor anskaffades. Dessa gävo ofta högre mjölkavkastning än fjällraskorna.

Många gårdar odlade sen fodermärgkål, som ofta skördades in i februari månad och gav ett vitamintillskott som effektivt minskade ”skravelsjukan”, en bristsjukdom som då var vanlig. Det byggdes också många gropsilos i stenrösa och fylldes med klöveråterväxt, även detta en god vitaminkälla samt äggvitetillskott.

Minns även 3 gårdar som odlade lin och tröskade ur ”knoppen”. Vid malning i Mångbro kvarn limmade dock oljan ihop kvarnstenarna och en kross måste användas för att spräcka skalet utan att pressa ur linoljan.

Effekten av denna utfodring var märklig, fetthalten i mjölken ökade med 0,8—1,0 % så länge detta foder räckte. Linoljan gick tydligen direkt i mjölken. Från början var jordbruksdriften denna tid rätt primitiv, sett med våra dagars krav. Vallfoder tillvaratogs överallt, för att ge mat åt några kor. Potatis odlades till husbehov, småpotatisen fick korna, men räckte bara kort tid. Då vallarna ofta voro 8—9 år med 1 à 2 års säd mellan, blev tillgången på sädesgröpe knapp, några nävar på ”brässler” och lite salt. Säden skulle i första hand gå till grötmjöl och tunnbröd (korn). Därför odlades sådana sorter som Svanhals och Primus II, korn som gävo ett vitt mjöl. Sexradskornet Edda II användes mer som kreatursfoder.

Naturgödsel var det universella gödslingsmedlet. Konstgödsel förekom mer sporadiskt.

Därför förekom också bristsjukdomar på djuren, mest skravelsjuka och omlöpning, även struma på kalvarna av jodbrist. När konstgödslingen ökade, minskade bristsjukdomarna och när Strong mineralfoder med järn och jod användes, försvann struman på kalvarna, mjölkorna ökade i avkastning och mjölken blev fetare.

Eftersom tillgången på odlad jord var begränsad, ”bufördes” kor och smådjur och även hästar till fäbodarna, där assistenten fick leta reda på anslutna djur en gång i månaden. Åll’n, Roloson, Rossbjer, Lovbjer, Holen, Mångbjer, Åsen och Björka fäbodor besöktes. Därvid övernattade assistenten i någon hölada med en filt som skydd mot kyla och mygg. Fortskaffningsmedlet var vinter som sommar cykel, men ofta voro vägarna så steniga att man måste gå. Det hände att ordinarie budfolk åkt på proviantering till Sold, då fick assistenten mjölka själv och ta prov, tid för omtagning existerade helt enkelt ej. Från 62 gårdar i början ökade anslutningen till 118 och då måste assistenten sluta, och 2 nya assistenter fingo dela arbetet.

Fagra nejder fick man se och minnena från denna tid är som solljusa taylor, och än minns jag den goda gemenskapen med folket på Sold.

Lars O. Englund
f.d. kontrollassistent